

# Способи захисту корпоративних прав

Ірина Коваленко (Лукач),  
д.ю.н., професор,  
провідний експерт Центру  
європейських студій

Інституту права Київського національного  
університету імені Тараса Шевченка



# Форми захисту корпоративних прав

- ▶ Судова
- ▶ Адміністративна
- ▶ Захист прав нотаріусами
- ▶ Альтернативна



# Спосіб захисту

- ▶ Концентрований вираз змісту (суті) міри державного примусу, за допомогою якого відбувається досягнення бажаного для особи, право чи інтерес якої порушені, правового результату
- ▶ Спосіб захисту втілює безпосередню мету, якої прагне досягти суб'єкт захисту (позивач), вважаючи, що таким чином буде припинено порушення (чи оспорювання) його прав, він компенсує витрати, що виникли у зв'язку з порушенням його прав, або в інший спосіб нівелює негативні наслідки порушення його прав

(постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25 березня 2019 року у справі № 920/622/18)



# Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

- ▶ Ст. 13 Конвенції кожен, чиї права і свободи, визначені у Конвенції, порушено, повинен отримати ефективний засіб правового захисту у національному органі, незважаючи на те, що порушення вчинено особами, які діють в офіційній якості



## Власне корпоративними способами захисту суб'єктивних прав та інтересів суб'єктів корпоративних прав

- ▶ Визнання недійсними рішень органів корпоративного управління акціонерного товариства (загальних зборів акціонерів, наглядової ради, виконавчого органу товариства)
- ▶ Визнання статуту та змін до статуту недійсними
- ▶ Виключення учасника із товариства з обмеженою відповідальністю
- ▶ Визнання судом правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість, недійсним
- ▶ Відшкодування збитків, завданих посадовими особами товариству
- ▶ Виплата дивідендів
- ▶ Визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства
- ▶ Переведення прав і обов'язків покупця частки
- ▶ Право вимагати проведення аудиторської перевірки діяльності акціонерного товариства є корпоративним правом, яке пов'язане з діяльністю та управлінням справами товариства
- ▶ Вимога про скасування запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб

Just an  
**Example**



# Safonov i Safonova проти України (№ 24391/10)

- ▶ Відповідно до судових та адміністративних рішень з 2001 до 2005 роки заявники стали співвласниками будинку та власниками квартири в ньому
- ▶ Заявники скаржилися на порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції, а також статті 1 Першого протоколу до Конвенції на тривалість провадження у справі за їхнім позовом до компанії-2, компанії-3, компанії-4 та БТІ, стверджену відсутність ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з цим і стверджуване загальне порушення їхніх майнових прав.
- ▶ Щодо скарг заявників за статтею 13 Конвенції Європейський суд, посилаючись на свою усталену практику у справах проти України, зазначив, що жоден факт чи аргумент не свідчать, що заявники мали у своєму розпорядженні будь-які ефективні засоби юридичного захисту щодо своїх скарг на невиконання рішень та констатував порушення статті 13 Конвенції у поєднанні з пунктом 1 статті 6 Конвенції.



BIENVENUE

WELCOME



# Позов про скасування протоколу позачергових загальних зборів у ТОВ



- ▶ Колегія суддів КГС ВС звернула увагу на те, що у судовому порядку недійсним може бути визнано рішення позачергових загальних зборів учасників, а не протокол.
- ▶ Проте КГС ВС зазначив, що господарські суди, врахувавши мету звернення позивача до суду, встановивши доведеність позивачем відповідно до вимог ст. 74 ГПК України порушення його прав рішеннями позачергових загальних зборів, з метою забезпечення поновлення порушеного права позивача, з дотриманням ст.5 ГПК України, а також передбачених ст.3 ЦК України принципів справедливості, добросовісності, розумності, правильно здійснили захист порушених прав позивача шляхом визнання недійсним рішення позачергових загальних зборів учасників ТОВ, який є ефективним способом захисту.

(Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду № 914/921/18)

## Ч. 5 ст. 17 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань"

Для державної реєстрації змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю подаються такі документи:

- ▶ д) судове рішення, що набрало законної сили, про визначення розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю та розмірів часток учасників у такому товаристві;
- ▶ е) судове рішення, що набрало законної сили, про стягнення (витребування з володіння) з відповідача частки (частини частки) у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю;





# Позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22 жовтня 2019 р. у справі № 923/876/16:

- ▶ Позовні вимоги про визнання рішення загальних зборів товариства з обмеженою відповідальністю недійсним, визнання недійсним статуту чи недійсними змін до нього, визнання права власності на частку у статутному капіталі товариства не відповідають належним та ефективним способам захисту, оскільки їх задоволення не може бути підставою для внесення змін до ЄДР
- ▶ Вичерпний перелік способів захисту учасників товариств з обмеженою відповідальністю або з додатковою відповідальністю міститься у статті 17 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань", норми якого є спеціальними для зазначених товариств. Належним способом захисту у цьому разі є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства (підпункт "д" пункту 3 частини п'ятої статті 17 цього Закону)

# Вимога про скасування запису в ЄДР

- ▶ Щодо належного способу захисту в разі припинення юридичної особи  
Вимога про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи з підстав порушення порядку та процедури її ліквідації є належним способом захисту порушених прав та інтересів кредитора такої юридичної особи
- ▶ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 18.08.2020 у справі № 910/13125/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91067751>.

**О Н О В Л Е Н И Й  
Є Д Р**



# Приклади неефективних способів захисту

- ▶ Суд не може здійснювати функції учасників товариства, зокрема із прийняття рішень з питань перерозподілу часток, та зобов'язувати учасників здійснювати будь-який перерозподіл відповідно до грошових вкладів та, як наслідок, фіксувати і встановлювати за певним учасником відсоткові значення його внеску у статутному капіталі (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 24 липня 2018 року у справі № 927/693/17)
- ▶ Зупинення дії статуту є неналежним способом забезпечення позову, оскільки ніяким чином не забезпечує виконання у подальшому судового рішення (у випадку задоволення позову), а також не може захистити чи поновити порушені права позивача. Натомість адекватним способом забезпечення позову є заборона загальним зборам учасників приймати лише ті рішення, які прямо стосуються предмета спору (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25 березня 2019 року у справі № 920/622/18)
- ▶ Законодавство не передбачає захисту прав та законних інтересів господарського товариства у спосіб визнання недійсним свого ж рішення (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 22 травня 2019 року у справі № 905/691/18)



# Рішення суду має бути ефективним інструментом поновлення порушених прав.

## Позов про визнання недійсним рішення загальних зборів та скасування змін до статуту та Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань

- ▶ Визначений позивачем спосіб захисту порушених прав не порушує норм права та є належним, оскільки позивач, втративши право власності на частку у статутному капіталі ТОВ з моменту вчинення державної реєстрації нової редакції статуту ТОВ, позбавлений можливості провести загальні збори його учасників та прийняти рішення про внесення змін до статуту щодо зміни учасників...
- ▶ Визначений позивачем у цій справі спосіб захисту порушених прав не порушує норм права та є належним, а спірні рішення загальних зборів учасників товариства, які були прийняті у зв'язку з укладенням зазначеного договору, який є розірваним, в частині виключення позивача зі складу учасників товариства, розподілу часток у статутному капіталі товариства та внесення відповідних змін до Статуту щодо зазначених дій підлягають визнанню недійсними.

(постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 26.03.2019 № 910/23355/17)



# Аудиторська перевірка

- ▶ **Право вимагати проведення аудиторської перевірки діяльності акціонерного товариства є корпоративним правом, яке пов'язане з діяльністю та управлінням справами товариства**
- ▶ **Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 30.07.2020 у справі № 924/1237/19**





# ЄДР - ефективність



- ▶ **Вимога про визнання неправомірними дій державного реєстратора з внесення в ЄДР відомостей, щодо достовірності яких виник корпоративний спір, має похідний характер** від корпоративного спору та залежить від наявності самого порушеного права, яке підлягає захисту в ефективний спосіб (постанова ВП ВС від 4 вересня 2018 року у справі № 904/5857/17)
- ▶ **Заборона вчинення реєстраційних дій є достатнім та адекватним способом забезпечення позову** за умови, що заявник доведе, що за результатами вчинення таких дій (у випадку задоволення позову) відновити порушені корпоративні права буде неможливо (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 5 березня 2018 року у справі № 910/9474/17; постанова Верховного Суду у складі суддів об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 9 листопада 2018 року у справі № 915/508/18)

# Проведення загальних зборів



- ▶ суд вважає, що обраний позивачем спосіб забезпечення у вигляді зупинення рішення загальних зборів та зупинення дії статуту відповідача є неналежним, оскільки ніяким чином не забезпечує виконання у подальшому судового рішення у випадку задоволення позову, а також не може істотно ускладнити чи унеможливити ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав та інтересів позивача у цій справі
- ▶ натомість адекватним способом забезпечення позову є заборона загальним зборам учасників приймати лише ті рішення, які прямо стосуються предмета спору
- ▶ (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25 березня 2019 року у справі № 920/622/18)

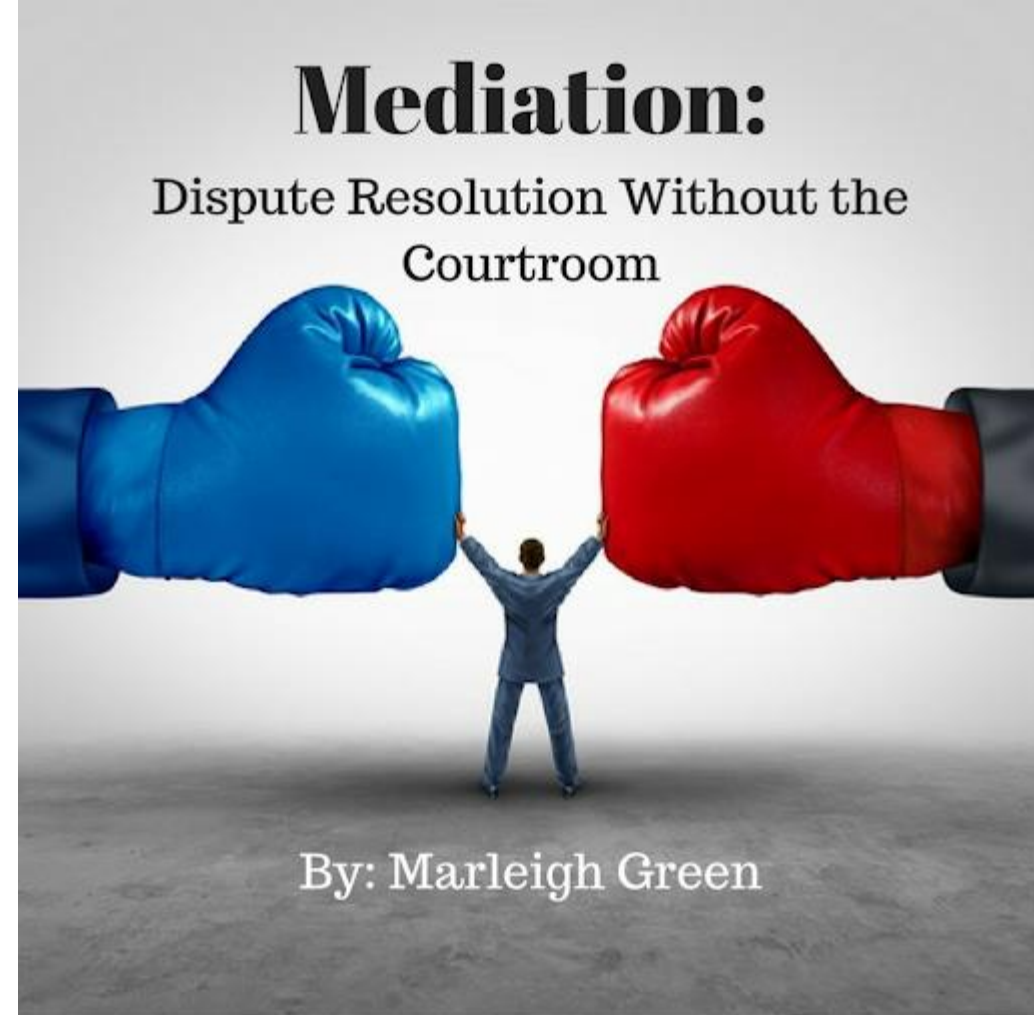
# Альтернативна форма

## ► Медіація

Директива Європейського Парламенту та Ради № 2008/52/ЄС про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах

## ► Арбітражний розгляд

В країнах ЄС та США статут - це вид договору



# Труднощі



- ▶ Стаття 22 ГПК. Право сторін на передачу спору на розгляд третейського суду, МКА
- ▶ 1. Спiр, який вiдноситься до юрисдикцiї господарського суду, може бути переданий сторонами на вирiшення третейського суду або мiжнародного комерцiйного арбiтражу, крiм:
  - ▶ 1) спорiв про визнання недiйсними актiв, спорiв про державну реєстрацiю або облiк прав на нерухоме майно, прав iнтелектуальної власностi, прав на цiннi папери, а також спорiв, що виникають при укладаннi, змiнi, розiрваннi та виконаннi договорiв про публiчнi закупiвлi з урахуванням частини другої цiєї статтi;
  - ▶ 2) спорiв, передбачених пунктами 2, 3, 7-13 частини першої, пунктами 2, 3, 6 частини другої статтi 20 цього Кодексу, з урахуванням частини другої цiєї статтi

Дякую за увагу  
lukachiryna@gmail.com